

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
VILVOORDE**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

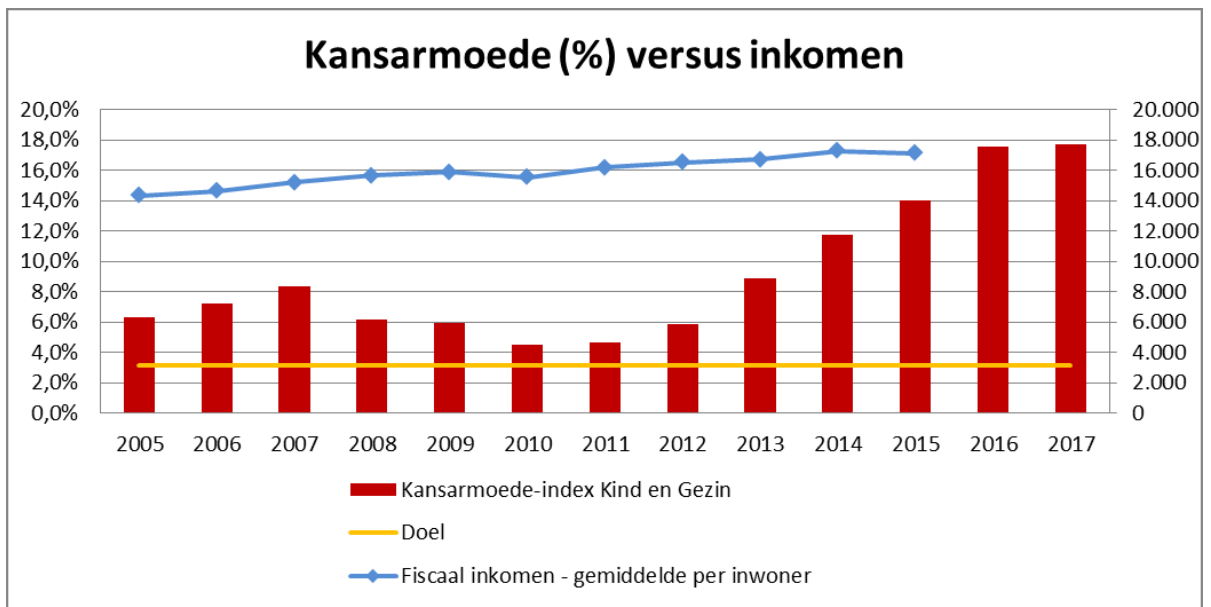
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmeter van Vilvoorde

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. Daarom moeten we deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

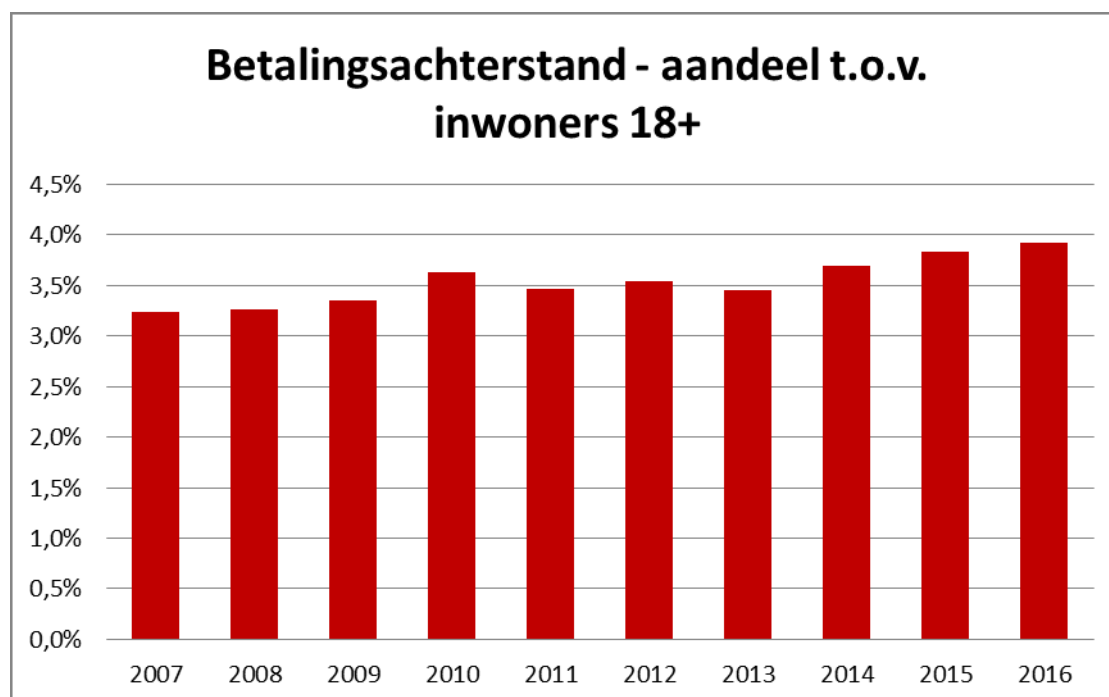
Het armoede-decenniumdoel voor Vilvoorde ligt op 3,1%; dit betekent een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Vilvoorde stijgt tot 8,3% in 2007 waarna ze daalt tot 4,5% in 2010. Daarna vertoont de grafiek een alarmerend stijgende lijn tot 17,7% in 2017. Dat is bijna een verdrievoudiging ten opzicht van 2005! Daarmee ligt het decenniumdoel verder weg dan ooit.

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Vilvoorde (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

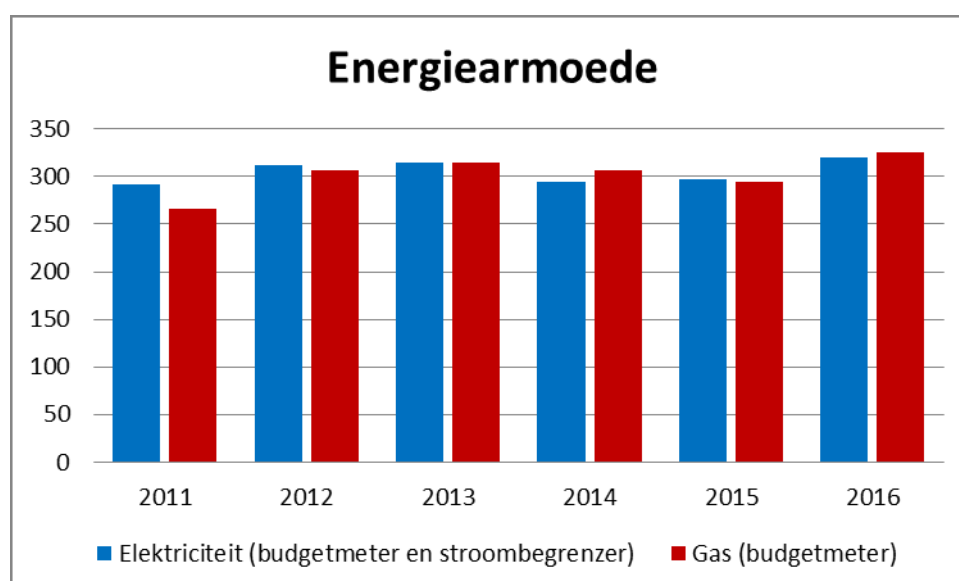
We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Vilvoordse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 14.350 euro in 2005 tot 17.124 euro in 2015. De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Vilvoorde vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de stad Vilvoorde. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Vilvoorde.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont een stijgende trend: van 3,2% in 2007 tot 3,9% in 2016.

Het stijgende niveau van de betalingsachterstand baart zorgen: het betekent dat steeds meer gezinnen het jaarlijks moeilijk hebben om hun facturen te kunnen betalen. In Vilvoorde gaat het over 1261 personen.

We zien een vergelijkbare evolutie als we kijken naar de energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. De grafiek van het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer toont een stijgende lijn van 291 in 2011 naar 320 in 2016. Een zelfde beweging zien we bij het aantal actieve budgetmeters voor gas: van 266 in 2011 naar 325 in 2016.

De evolutie is zorgwekkend: steeds meer gezinnen moeten in de kou of in het donker leven.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Vilvoorde armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor her aansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ... De evolutie van het aantal budgetmeters is tekenend: het Vilvoordse energiearmoedebeleid kan de groeiende armoede amper volgen.

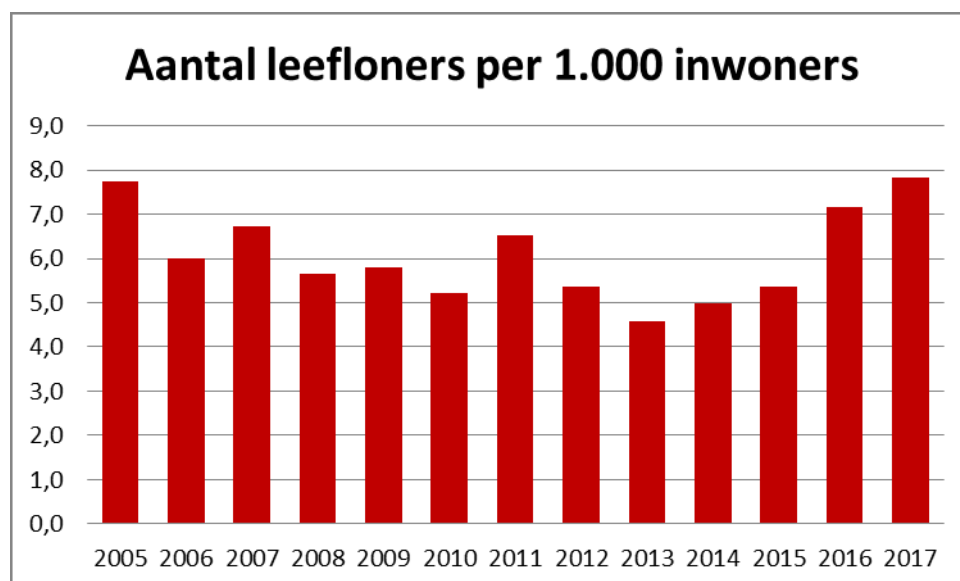
Met deze drie indicatoren kunnen we een verontrustend beeld schetsen van de armoede in Vilvoorde: op elk van de drie indicatoren zien we een stijging van de structurele armoede in Vilvoorde. De kansarmoede blijft met rasse schreden groeien.

Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een blijvende duale samenleving ontwikkelt zich in Vilvoorde.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Vilvoorde. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Vilvoorde. Na een dalende lijn van 7,74 per duizend inwoners in 2005 naar 4,59 in 2013 stijgt het aantal leefloners de voorbije jaren opnieuw tot zijn oorspronkelijke niveau: 7,83 promille in 2017. De stijging die zich jaar na jaar voortzet sinds 2014 moet Vilvoorde zorgen baren.

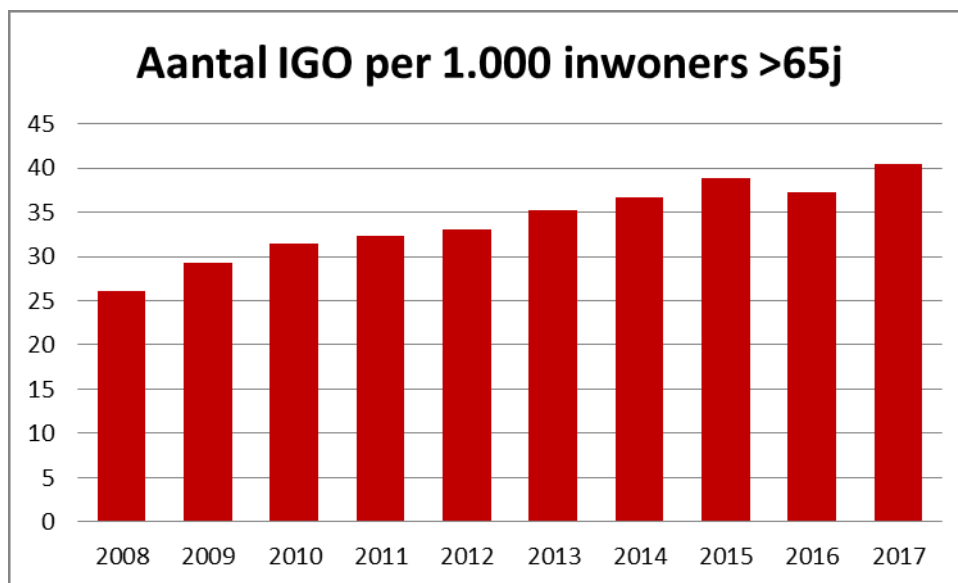
342 gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Vilvoorde voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Vilvoorde kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 26 naar 40 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder.

In 2017 zijn er een 253 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Vilvoorde voert voor deze groep ouderen.

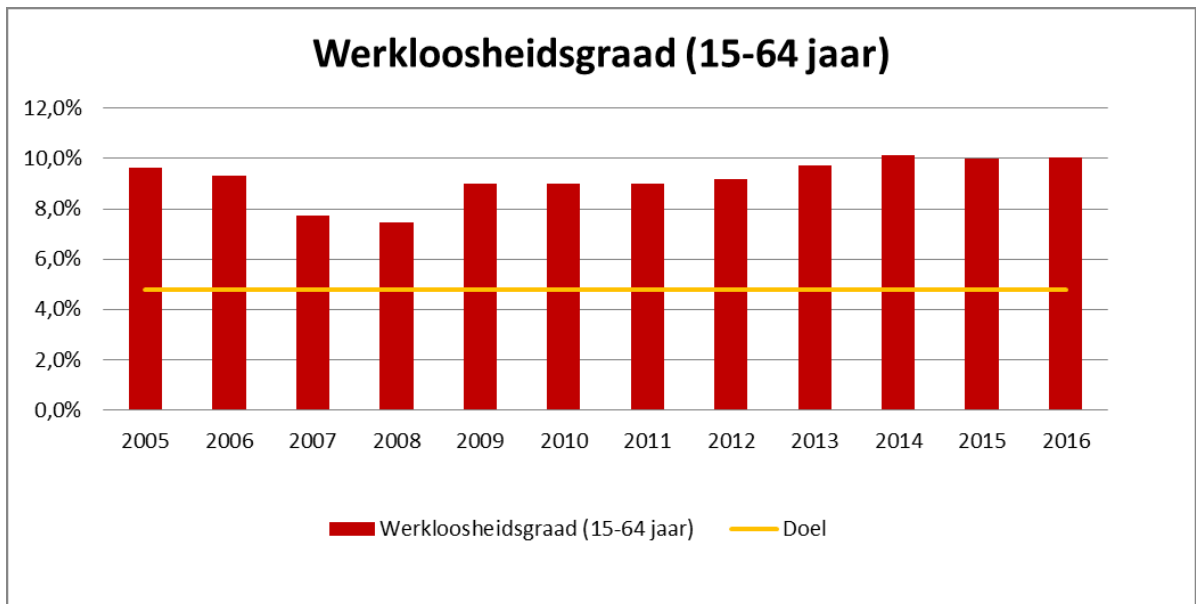
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Vilvoorde duiken nooit onder de 7,5% en liggen de laatste jaren op het hoogste niveau van het voorbije decennium (+/- 10%). De werkloosheid daalt tot 2008 (7,5%). Van 2009 t.e.m. 2012 ligt de werkloosheid op 9,0% waarna ze stijgt tot 10,1% in 2014 en stabiel rond de 10% blijft t.e.m. 2016.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 4,8%. De werkloosheidsgraad ligt ruim 5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 zien we een stijging van een half procentpunt.

Wie zijn de werklozen in Vilvoorde? We hebben er een zicht op voor 2015: in Vilvoorde is 6,6% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Vilvoordenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 10,3%, voor deze uit andere landen 9,2% en voor Vilvoordenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 13,4%.

De werkloosheid blijft hoog in Vilvoorde. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

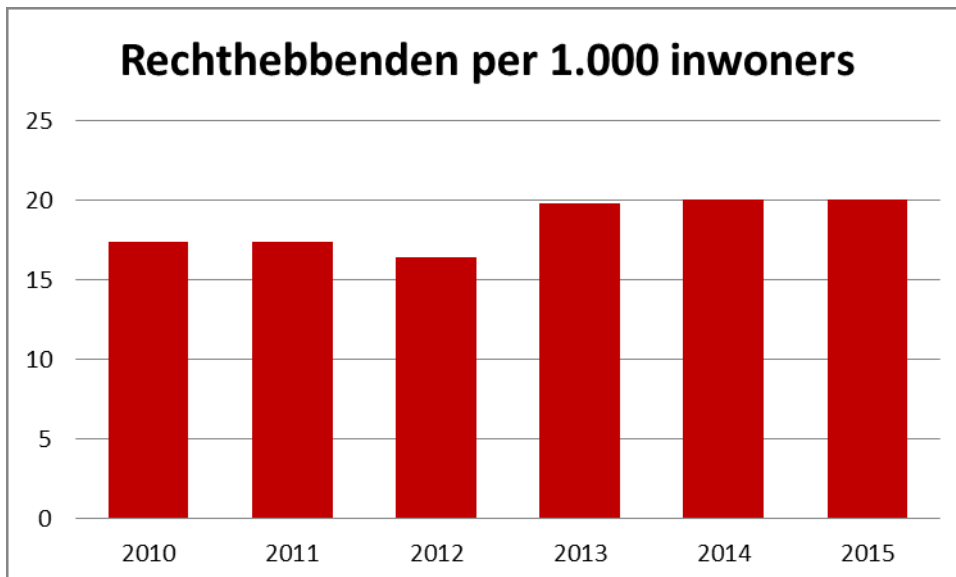
Heeft Vilvoorde een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de stad Vilvoorde moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt van 17,4 promille tot ongeveer 20,1 per duizend inwoners ouder dan 65 jaar. In 2015 zijn er 851 oudere personen in Vilvoorde die een zorgpremie ontvangen.

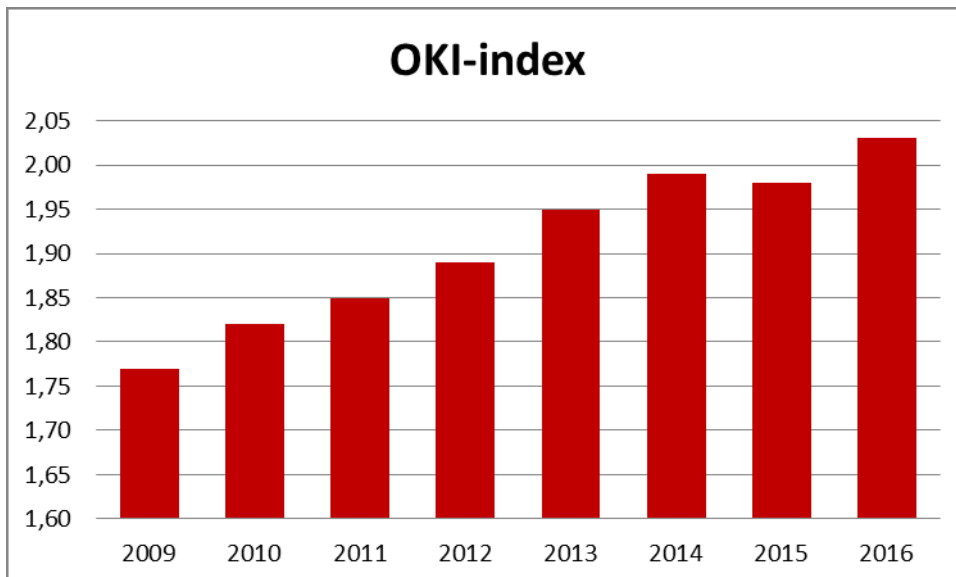
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Vilvoorde een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs dat alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

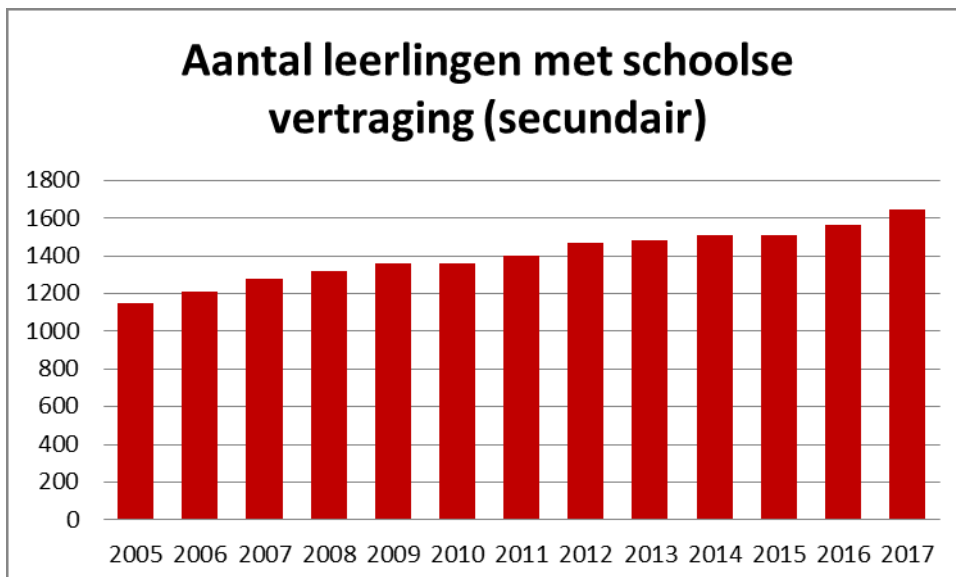
De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Vilvoorde een uiterst negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Vilvoorde heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Vilvoorde vertoont een stijgende tendens: van 1,77 tot 2,03 in 2016. Die stijging is verontrustend. De vraag is dan ook hoe deze index verder zal evolueren gezien de alarmerende evolutie van de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een vergelijkbaar beeld: sinds 2005 kwamen er bijna 500 jongeren bij. In 2017 hebben 1644 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten tegenover 1147 in 2005. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

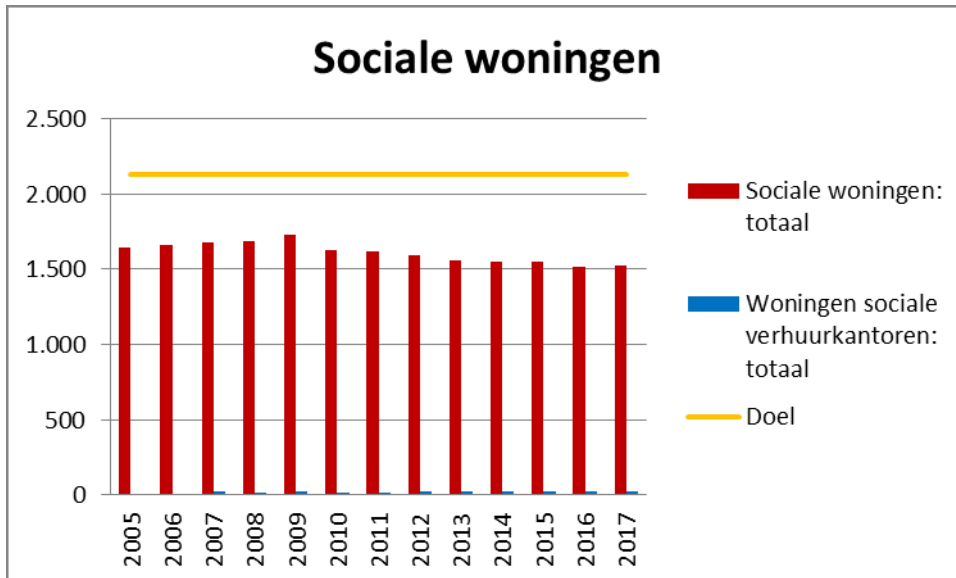

Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 16,5% tegenover 7,6% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen. Ruim een kwart van deze kinderen leeft in kansarmoede. De uitdaging voor Vilvoorde is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het decenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Vilvoorde is er geen sociaal objectief vastgelegd.

We vergelijken het aantal sociale woningen met het decenniumdoel. Deze ligt voor Vilvoorde op 2130 sociale huurwoningen.

Initieel zien we een stijgende trend: van 1648 sociale woningen in 2005 tot 1727 in 2009. Daarna vertoont de grafiek een gestaag dalende lijn tot 1517 in 2016. In 2017 zijn er 7 woningen bijgekomen. Het aantal SVK-woningen groeit licht van 23 tot 28.

We zien dus een duidelijke afbouw van het aantal sociale woningen in Vilvoorde terwijl er net nood is aan meer sociale woningen. Met inbegrip van de SVK-woningen blijft Vilvoorde ver verwijderd van het decenniumdoel: 578 extra woningen zijn nodig om het doel te bereiken.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 45% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is bijna de helft van de huurders!

Ook hier heeft Vilvoorde een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Vilvoorde

Vilvoorde is de eerste Vlaamse stad die sterk 'ver-brusselt'. De stad die het snelst groeit en het snelst verkleurt. Dit vertaalt zich tevens in een groei van het aantal kinderen geboren in armoede. Toch is Vilvoorde nog steeds geen Vlaamse centrumstad, terwijl Turnhout dat wel is. Alle cijfers spreken dit nochtans tegen. Resultaat is alvast dat Vilvoorde belangrijke extra inkomsten misloopt.

Onderwijs en stadsontwikkeling waren de voorbije beleidsperiode terechte prioriteiten voor het beleid.

Er werd de voorbije jaren een ondersteunend kader uitgetekend voor het basisonderwijs om de schoolse vertraging daar aan te pakken. Een terechte keuze aangezien schoolse vertraging in het basisonderwijs één van de belangrijkste indicatoren is voor schoolse vertraging in het secundair onderwijs. Door deze doorgedreven aanpak is men er in geslaagd om de schoolse vertraging op het basisonderwijs met 30% terug te dringen. Dit is alvast hoopgevend maar zal uiteraard nog langer tijd moeten gecontinueerd worden om de stijgende trend van de voorbije jaren te keren. Tegelijk kan sterker ingezet worden op de brede problematiek van kinderarmoede.

De stad groeit, het woonpatrimonium breidt verder uit. Het aandeel sociale woningen bedraagt 9%, wat duidelijk boven het Vlaamse gemiddelde ligt. Van deze 9% staat wel meer dan 10% leeg. Momenteel pleit niemand in Vilvoorde voor meer sociale woningen; wel voor investeringen in noodzakelijke kwaliteitsverbetering. Dit laatste is zeker nodig. De voorbije jaren werd vooral ingezet op het financieel gezond maken van de maatschappij, nadat deze tijdelijk onder curatele was geplaatst. Toch zal ook verdere uitbreiding noodzakelijk zijn. De ambitie om het aandeel sociale woningen op 9% te houden betekent op termijn alvast een groei van het aantal sociale woningen, alleen zal dit niet volstaan om de wachtlijsten weg te werken.

Qua werkloosheid/tewerkstelling doet Vilvoorde het vrij goed. Er zijn heel wat jobs in de regio. Toch blijft de werkloosheid onder allochtone jongeren erg hoog. Gerichte acties zijn absoluut noodzakelijk.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebarmometers, een decennium armoedig beleid.